

Ötlető: GUNDY JULIANNA

Ötletés ideje: 1973.

TART.: KREPSZ PÁL ÉLETRAJA

22 lap

Földrajzi mutató: SZÜCSÉNYT

Stakmutató: XXX

PAPÍRIPARI VÁLLALAT

KISKUNHALASI GYÁRA

LELTÁRONA'S

ATUEZETUE AZ EGYSEGES LTK. 2385-ös TETELE ALOL

2385

Gundy Julianna: "Kéttengeres vándora"

Krepsz Pál életrajzát magnóra vettem és úgy dolgoz-
tam fel. Pali bácsi 87 éves és Szócsényben lakik a
feleségével. Világkörüli utazása és a naprendszermodelljének
elkészítése tette híressé.

Krepsz Pál: Életem

1886. július 21-én születtem Perkátán. 1892-ben négyen voltunk testvérek a családban. Három fiú és egy kislány. Ő már egy éves korában meghalt. Ezek után szeptemberben elmentem az apámmal beiratkozni az iskola első osztályába. Októberben bejött a plébános az iskolába. Nagy hangon bejelentette, hogy mostantól kezdve minden iskolás gyerekek kötelessége lesz elmenni a templomba a reggeli misére. Addig ez valahogy ment, amíg jó idők voltak. De decemberben és januárban rendkívül hidegre fordult az idő. Az iskola pedig messze volt. Térdig érő hó volt. Amikor mentünk a templomba reggel 7 óra előtt madarat láttam röptiben lepottyanni és megfagyott a levegőben. Nekem pedig csak lenge kék ruhám volt, és mire a templomba értem, nagyon fájt a fülem. A templom is nagyon hideg volt, és mind a három ajtaja nyitva volt, de senki sem mondta, hogy el kellene menni az iskolába. A fülem megdagadt, és csaknem tojás nagyságú kelevény lett a tövében. Nagyon köhögtem. Apám elhívatta az orvost. Dacára annak, hogy nem volt teljesen érett a kelevény, kivágta. Véres genny jött ki belőle. Apám Erős karbollaal telenyomta, ami nagyon fájt és néhány nap múlva tovább terjedt a daganat. Ezután minden télen kiújult és egyre több helyen kegennyedt. Ezek nyáron mindig begyógyultak. Ennek a csúf nyomait viselem ma is.

Ahogy az iskolaévek teltek, mindig jobb lettem a tanulásban és az 5. 6. osztályban tiszta kitűnő lettem.

Amikor megvolt a vizsga, hazavittem a bizonyítványomat, a könyveket, ajándékokat és letettem az asztalra. Apám alig nézett rájuk. Ebéd után azt mondta: "Pali, gyere csak ki a műhelybe!". Először kötött egy kis kötelet. A kis gyalupadra mutatott, amelyen egy kis faragótőke és egy kiköszörült balta volt. "Ezek lesznek a te szerszámaid. Mától kezdve inas vagy", és megmutatta, hogyan kell éket és csapot csinálni. Még aznap elvágta a kezem, hiszen akkor még csak gyenge, vézna 11 éves gyerek voltam. 18 éves koromban, 7 évi inasság után végleg segéd lettem. Közben apám másodszor is megnősült. Elvette egy helybeli kovács lányát, aki 1 éven belül két kis iker lányt szült. Hamarosan meghaltak. Utána még 9 gyermeket szült a mostohaanyám. Így tehát összesen 13 gyerekből állt a család.

Mikor nálam volt a munkakönyvem, apám gorombasága miatt Pestre mentem dolgozni. Nyáron még volt bognármunka, de télen nem. Tehát reggelenként néztem a hirdetéseket a Friss Újságban. Egy téli napon láttam egy számomra való kis hirdetést. Egy házi szolgát kerestek dr. Pécsi Dániel orvosprofesszornál Budán a Krisztina körúton. 42-en voltak jelentkezők, és én kaptam meg az állást. Mint famunkás, kis deszkaládákat is kellett csinálnom. Itt történt velem egy életre szóló fontos változás. Egy hideg februári napon bent voltam a konyhában és elkül^dtek a boltba.

Amint végigmentem a folyosón, a végében levő előszoba ajtaját nyitva láttam. Becsuktam az ajtót, nem gyanítva, hogy a főorvos az onnan tovább nyíló laboratóriumban tartozkodik. Amikor hazaértem, dörömbölést hallottam. Odaszaladtam, kinyitottam az ajtót, és kit látok? A gazdámot és mögötte egy másik embert. A professzor szigorú arccal nézett rám, aztán megkérdezte: "Miért zárta be ezt az ajtót?" Erre vigyázz állásba álltam és azt feleltem: "Azt hittem, hogy nincs bent senki." A ő erre emelt hangon, a két ujját fölemelve megfenyegetett: "Azt jegyezze meg, hogy hinni annyit jelent, mint nem tudni!" Hát nem tudni? Ha az az ember akkor megfofozott volna, nem lett volna olyan hatással rám, mint ez az egyetlen mondat. "Hinni, annyi mint nem tudni." Elkezdtem gondolkodni. Egész éjjel nem aludtam, végre arra a meggyőződésre jutottam, hogy aki hisz, az tudatlan. Ez eldöntötte egész életemre a tudományirányzatot. Ezek után többet sohasem mentem el a templomba, hanem beiratkoztam a kocsigyártók szakszervezetébe Budán. Ott egyre több fiatalemberrel ismerkedtem meg, akik már szocialista módon gondolkodtak. Egyik kollégám azt mondta, hogy vegyem meg a "Mózes-e vagy Darwin" című könyvet, és azt olvassam el. Az majd megmutatja, hogy mi az igaz. Tehát ezekután a szocialista rendszer könyveit kerestem. Csillagászati könyvet is egyre többet olvastam. Egyszer az történt, hogy apámtól kaptam egy levelet, amelyben azt írta Perkátáról, hogy^a Somogy megyei Zics községben vettek egy birtokot.

A birtok Vezetésére engem szemeltek ki. Ezt örömmel elfogadtam, fölmondtam a pesti szolgálatomat, amely, a "Mészárosok és Hentesek" lapjánál volt utoljára és hazautaztam. A következő napon az apámmal és másik két társával Tejér megyéből leutaztunk Somogyba. Ott bemutat-ták nekem a Zics községben levő urasági kastélyt. Azt is megvettük, az lett a lakóhelyem. Azután kimentünk meg-nézni a 260 holdas birtokot. Ittén hozzáálltam a munká-hoz, a takarékos-sághoz. Két évet töltöttem Zics községben. 1912. őszén eladtuk a birtokot és az összegyűjtött 1000 koronámmal hazautaztam. Ferenc József idejét tekintve, ez szép pénz volt, mert házat lehetett volna rajta venni. Otthon tanakodni kezdtünk, hogy mit lehetne kezdeni. Ekkor már rossz idők jártak. A pénz értéke romlott, az osztrák-magyar csapatokat vitték le a szerb határra. Fölkeltette bennem a gyanút, hogy valószínűleg közeledik a háború. Ezt nem szeretném megérni, mert biztosan ki-vittek volna a grontra. Elhatároztam, hogy kimegyek Amerikába. Útlevelet azonban nem kaptam. Európai ország-ba úgy kiadták volna az útlevelet, ha befizetek egy évi hadmentességét. ^{adót} Megvolt az 1000 koronám, kifizettem a kért összeget. Székesfehérváron megkaptam az útlevelet. Becsomagoltam és nekiindultam a világnak. Fölültem Budapesten egy olyan vonatra, amely az ország határán keresztül Triestbe vitt. Gyékényesnél a vonat teljesen kiürült, és egyedül maradtam a kupéban. Egy-szercsak bejött egy határőr egyenruhában. Odaállt elém, egy kicsit szalutált és azt kérdezte:

- Hova utazik? Én hatáőr vagyok.
- Igen? Hát kérem Franciaországba.
- Van útlevele? Mutassa!
- Igen van.

Belenyúltam a zsebembe, elővettem az útlevelet. Elkezdte forgatni és azt mondta:

- És mégsem mehet!
- Hogy hogy nem mehetek?
- Mert az utazás célja munkakeresés.

Én azt beleirattam, hogy dolgozni megyek.

De hát hallgasson ide! Hogyha maga engem erről a vonatról levesz, akkor egyenest megyek a postahivatalba és táviratozók az alispánnak, és megkérdezem tőle, hogy az útlevéllal ki is lehet-e menni, vagy esetleg tífégából adták ki.

Ez hatott. Azt kérdezte ekkor az én határőröm:

- Hát azt tudja-e, hogy be kellett volna mutatnia az útlevelet a határrendőrségen?
- Azt nem tudtam, de azt gondoltam, hogy maguk följönnek ide.
- Jól van.

Azzal beírta: kilépett/ 1913. február 28-án. Püspöki.

Szalutált és elment. Lassan kezdtek jönni az emberek a vonatba, akik átmentek a gyékényesi határon. Mellémült egy osztrák fiatalember. Németül beszélgettünk. Itthon már a pogári iskolában is tanultam a németet. Azután megtanultam 3000 szót egy kis könyvből. Ezeket a fejembe elraktároztam.

Pesten sohasem próbáltam németül beszélni. Nem is volt kivel. Csodálkoztam, hogy a fiatalember kérdéseire milyen jól felelek. Egy órai társalgás után megkeztünk egy állomásra, ahol az én vonat^{er}omra át kellett szállni. A fiatalember lesegítette a csomagjaimat. Odavezetett a vonathoz, amelyre föl kellett szállnom. A kalauz megkérdezte: "Wollen Sie schlafen?" "Ja ich will." Egy koronát a kezébe csúztattam, és akkor fölvezetett egy kényelmes fekvőhelyre. A vonat elindult, és másnap reggel megérkezett a Triesztbe. Kerestem egy hajójegy irodát. Ott azt mondták, hogyha Amerikába akarok menni, akkor előbb el kell mennem a kivándorlási házhoz. Villamossal utaztam a kivándorlási házhoz. A csomagjaimat lerektam a kapu közelében levő helységben. Bementem az irodába, ahol már sorakozó volt. Mindenkinek be kellett mondania a nevét, hogy honnan jött, hova megy. Mikor mondom, hogy az Egyesült Államokba akarok utazni egy ajtóra mutattak. "Akkor menjen be ezen az ajtón, ott van a vizit szoba. Orvosi vizit alá tartozik." Ott megvizsgáltak és visszamentek a hivatalba. Azt mondták, hogy március 8-án, tehát 9 nap múlva megy egy nagy hajó Amerikába. Avval el lehet menni. Azután a kivándorlási ház udvarára mentem. Ott találtam egy pár ^{Koz} magyar emberrel. Egyszer feltűnt nekem, hogy két kaftános ember halad el mellettünk. Az egyik széjjelhúzta a kaftánt, belenyúlt a mellibe, megdörgölt valamit és ledobta. "Hu! Az anyja teremtésit, hát ezek tetvesek?" Akkor én itt nem maradok. Elmentem szobát keresni. Keresztülmentem a trieszti viadukton.

A városban láttam, hogy több helyen olaszul vagy németül ki van írva, hogy lakás kiadó. Bementem egy helyre. Megmondtam, hogy szállást szeretnék 8 napra. Azt mondták, hogy 1 Ft naponta. Bevittem a csomagjaimat. Kaptam egy rendes kis szobát. Egyik este kb. a 6. este lehetett, amikor furcsa zümmögésre lettem figyelmes. Kimentem a folyosóra, benéztem egy nyitott ajtón egy kis szobába, hát az tele volt kínaiakkal. Nagyon megijedtem, mert azt már hallottam, hogy a kínaiak este suttyomban elcsúsznak a fal mellett, és ahol pénzes embert sejtének, annak a tarkójára ütnek és kirabolják. Bezártam az ajtót és attól kezdve még két éjszakát töltöttem itt. A Kaiser Francz Josef nevű hajó 2 nappal az indulás előtt megérkezett. Megvettem a hajójegyet Braziliába. Külön Kabint váltottam. Arra fizettem 20 koronát. Hetedikén fölpakoltam a csomagjaimat a hajóra.

1913. március 8-án indult el a hajó a trieszti kikötőből. Az indulás előtt 3 dudálás hangzott el negyed óránként megismétlődve. A 3 dudálás után egy rezes banda sorakozott fel az emeleten és elkezdtek játszani egy nagyon szép indulót. Hát énnekem akkor kijöttek a könnyeim. Nem szoktam érzékenykedni, de akkor mégis eszembe jutott, hogy ez a hajó elszakad az európai földrész széleitől. "Hová mész Pali? Kihez mész? Van valakid odakint? Mind-egy. Akkor is megyek." Zsebkendőlobogtatások, kiáltozások és a hajó kifutott a kikötőből. Elhaladtunk az Istria-félsziget mellett. Egyszer csak azt vettem észre, hogy a parton fény villant föl. Ez volt a pulai hadikikötő jelzése.

A hajó a megfelelő fényjelzéssel válaszolt. Minden kikötőnek megvolt a saját fényjelzése. Igyekeztem megvacsorázni és lefeküdni, mert addigra már ébren akartam lenni, mire a hajó a Messinai-szoroshoz ér. Reggel 5 órakor ébredtem föl ekkor már elég világos volt. Feltűnt nekem az Etna tűzhányó. Füsttömegek gomolyogtak a tetején. Egy darabon kopár szikladarabnak láttam a hegyet. Lejjebb fenyőerdők, a fenyőerdők alatt gyümölcsfák még lejjebb valóságos thópiikus növényzet zöldell. A hajónk bekanyarodott a Messinai szorosba, ami bizony elég szűk, mert 3 hajó egymás mellett alig kerülheti egymást. Egy oldalom Olaszország csizmafeje; a másikon Szóccia szigete fekszik. Tele van gyönyörű szép pálmákkal, zöld minden. A falevélhullás csak csekély. Amint a Messinai-szoroson áthaladtunk, még egyszer fölnéztem a füstölgő Etnára. Hamarosan megpillantottam a St. Strombolit és végül megláttam a Vezuvot és a nápolyi kikötőt. A hajónk kb. fél kilométerre a partról lehorgonyzott. A munkások a másik 2 szerűshajóról elkezdték a szenet lehordani. Láttam két néger munkást is. Az olaszok nagyon csúnyán bántak velük. Közben leadták a postát, utasokat vettünk föl és a 3. dudálás után a hajónk ismét elindult. Még egy pillantást vetettem a Vezuvra. Ott volt a hajónkhoz egész közel. Füstölgött. A hegye alján dús növényzet, a közepétől felfelé ~~is~~ kopár. Most egy-két mondatban jellemzem a hajót. Elég nagy 2000 személyes hajó volt 2 nagy kéménnyel. A közepén széles folyosó húzódott, amelyből az ajtók nyíltak az első osztályra. Mind a két oldalon kapaszkodó volt.

Az első följárat mellett egy deszkából összeszőgezett istálló volt, amelyben két borjas tehene láttam. Ez azért volt, hogy az első osztályú utasok friss tejet és friss borjuhúst kapjanak. A hajónk estefelé már Szárdinia és Korzika felé közeledett. Már látni lehetett a szigeteket pár 100 km-re. Ekkor elmentünk aludni. A hajnali órákban furcsa zuhogásra, dübörgésre ébredtem. A hajónk viharba keveredett. Az ajtószéleken, nyílásokon ömlött be a víz. A hullám átjárta az egész első fedélzetet. Csak a hátsó fedélzetre lehetett fölmenni, ami 1 emelettel magasabban volt. Előbb azonban elmentem reggelizni. Az ebédlőben csak 5-6-an voltunk, a többi ember már tengeri betegségben szenvedett. Én még megtudtam enni a reggelit. Azután fölmentem a hátsó fedélzetre, összesen 4-en voltunk fenn. Ott beszélgettem egy 18 éves beregszászi zsidó gyerekkel, és néztük a viharzó tengert. Kezdtem magam rosszul érezni. A gyomrom fölkeveredett. Egyre savanyúbb hányások sorozata tört fel a gyomromból. És ekkor már nem bírtam tovább, nagy nehezen le-tántorogtam a kabinhoz. Az ágyam az emeleten volt, oda már nem tudtam fölmászni, elvágódtam. Jó időbe tellett, míg annyira össze tudtam szedni az erőmet, hogy fölkapaszkodtam az ágyra. "Úgy kell neked Pali! Most legalább megtanultad a saját bőrödön, hogy milyen a tengeri betegség". Másnap vasárnap volt. Túl voltunk minden viharon. A hajónk csendes gépdohogással ment a tengeren. Magunk mögött hagyva Korzika és Szárdinia szigeteket, a spanyolországi Barcelona felé közeledtünk.

A kabinom ablaka nyitva volt. Az egész tenger csendes, a nap besütött az ablakon. Közben a pincér kisöpörte a helyiséget. Odamentem a mosdóhoz, megmosakodtam és kimentem a fedélzetre. Elképesztő látvány tárult a szemem elé. Az istálló fala összetörve, egyik borjút elvitte a víz. A horgonyleeresztő elrombolva. Barcelonába érkezve leadtuk a postát, utasokat vettünk fel. Utána Almeriában kötöttünk ki, ahol a szokásos ki és berakódás megtörtént. Ezen a részen már feltűnt nekem a repülő halak egy csoportja. A hajót oldalt kísérték. 20-25 m magasra fölrepültek és utána levágódtak a vízre. Még Malagában kikötöttünk, azután áthaladtunk a 14 km széles Gibraltári szoroson. Az Atlanti-óceán vize csendesebb volt. A Kanári-szigetek felé tartottunk. Másfél napi hajózás után értünk oda. A szokásos rakódás következett. Másnap fölszedtük a horgonyt és dél-nyugati irányban szeltük át a csendes vizű Atlanti-óceánt. Hosszú hajózás következett. Én mindig a hajó orránál ültem és figyeltem napokon keresztül. A szemeimet végkimerülésig erőltetve egyszer csak nagyon-nagyon messze szárazföldet veszek észre. Mikor meggyőződtem arról, hogy való, amit látok, felkiáltottam németül "Land! Land" A németek szaladtak a távcsöveikért. Ezután jöttek a dicsérő szavak. "Maga volt, aki elsőnek meglátta a hajón Amerikát." Végül elérkezett az az óra, amikor hajónk kikötött Rio De Janeiroban. Arról már többet hallottam, hogy ez a világ legszebb városa. Most legalább személyesen is körülnézhettem és ez igazi szívbeli örömmel töltött el.

Megragadtam az alkalmat, felmáztam az árbóckosárban a jó magasan levő matrózi figyelőhelyre, onnan sokkal tisztábban láttam mindent. Balról a híres "Cukorsüveg-hegy". A földön 20, a tetején 2 m az átmérője. Alulról lépcső visz fel a tetőig, ahol szikratávíró van. Közvetlenül mellette erdővel borított hegyek, azután jön a milliós világváros. Jól látszanak a hosszant és keresztbe futó utcásorok. A házak teteje az észak-amerikai városokban készült hullámbádoggal van borítva. Közvetlenül a város nyugati oldalán vonul végig négy hosszú sorban a világ legszebb királpálma sora. Óriási egyenletes fák teli gyümölcsökkel, közöttük széles utak vezetnek. Ettől nyugatra kezdődik a végtelen sűrű sötétzöld őserdő. Észak felé elragadó látvány, a domboldalom fekvő, úri villanegyed. Soknak van tornya, van olyan is amelyik állandóan lassan forog is. Minden dombra szépen kiépített szerpentin utak visznek fel. Ezek a gazdagok lakóhelyei. Ezután megbámultam az igazán pompásan megépített nagy, tágas kikötő rakódóit. Az egyikben csak búzát, a másikban csak kukoricát raktak és így tovább. Miután a kikötőt jól megnéztem, elmentünk az árukikötőbe. Ott láttuk a híres braziliai madárgyűjteményt. Négy óra felé visszamentünk a hajónkhoz. A csónakos megolvastott bennünket és elkezdett a hajó felé evezni. Amikor a fele úton voltunk, ledobta az evezőket és hangosan jelezte, hogy fizetni kell. Úgy látszik, már megtörtént vele, hogy nem fizettek neki, a hajóhoz érve fizetés nélkül kiugrottak. Mikor mindnyájan fizettünk, ismét felvette az evezőket.

Hajónk is estére befejezte a rakódást és hajnalban elhagytuk a kikötőt. Búcsút intettünk a "Cukorsüveghegynek" és déli irányban mentünk, a part mentén, közel a szárazföldhöz. Másnap elértük a La Plata törkolatát és befordultunk az óriási széles édesvízű folyóba. Fölhajóztunk Buenos Airesig. Onnan a szállásunkra inányítottak bennünket. Másnap reggel a 8 órakor a munkaközvetítő irodába mentünk, ahol a tolmácsok azt mondták, hogy alig akad munka, mert már az őszi munkát befejezték. Azután egy csoportban megálltunk a parkban és beszélgetni kezdtünk. Egyszer csak arra jön egy hivatalos ember és megszólít bennünket magyarul. Nem sok jóval biztatott. Jó munkahely nincs, rossz helyre nem akar küldeni bennünket. Végül is elküldött messze északra, ott volt egy magyar intéző az adott nekem munkát, havi 40 Ft-ért. Itt töltöttem 5 hónapot, azután visszautaztam Buenos Airesbe. Ott még rosszabb volt a helyzet. Százezer ember mászkált munkanélkül. Egyik nap olvastam egy hirdetést az újságban, amely utasokat keres, akik Afrikába mennek. Ingyen átviszik őket, még angol fontot is kapnak, de lovakat kell etetni. Rögtön jelentkeztem, felvettek és másnap már elindultunk. Húsz darab lovat etettem, itattam naponta kétszer. Tizenhat napot töltöttünk a kissé háborgó tengeren. Ezután érkeztünk meg a szép, tiszta, rendezett Fokvárosba. Hamarosan kaptam munkát egy asztalosgyárban. Nemsokára kitört a gyárban a sztrájk. Kikértem a bizonyítványomat, amely azt igazolja, hogy eddig mit dolgoztam és elutaztam a Demoszthenes nevű hajón Ausztráliába. 1914. január 29-én indultunk el a fokvárosi kikötőből a déli nagy óceánon.

Elég szép hajónk volt. Tiszta angol utasokkal volt tele. Én is odakerültem közéjük, már akkor egy keveset beszéltem angolul, mert Dél-Afrikában angolok között laktam és dolgoztam. Szépen, egyenletesen haladt a hajónk. Az út Fokvárostól Sydneyig 1 hónapig tartott. Útközben egy igen érdekes élményben volt részem. Amint a hajó fedélzetén állok és nézelődök, egyszer csak vizsugarakat látok fölspiccelni. Egy csapat bálna fürdött a tengerben. Amikor elhaladtunk mellettük kicsit odább húzódtak. Megolvastam őket. Hol 20-at hol 21-et lehetett látni. Az egyik hanyadt feküdt és a kölkét a hasán szoptatta. Ezeket elhagyva a következő napon már megláttuk Fremont-le kikötőjét. Oda tartott a hajónk és estefelé kiz is kötöttünk. Felvette a szükséges postát és azután elmentünk a városba sétálni. Vettem egy kis déligyümölcsöt, banánt, ananászt és visszamentem a hajóhoz. Azután továbbindultunk a Dél- ausztráliai Adelaidebe. Ott rövid időt töltöttünk. A következő állomásunk Melbourne volt, ahova február 20-án érkeztünk. Hat, hét napot töltöttünk a kikötőben. Volt olyan nap, hogy 43, 44 C^o-ot mutatott a hőmérő. Mikor az ottani munkával végeztünk a hajónk továbbment és 1 napi hajózás után befutottunk Sydney kikötőjébe. Semmilyen iratot nem kértek tőlünk, csak azt nézték meg, hogy fehér bőrűek vagyunk-e. Színesbőrűeknek nem volt szabad a partra lépni. Ki volt mondva: Fehér Ausztrália. Ezután leengedtek bennünket a hajóról. Én elmentem szállás után nézni.

Amikor Március elsejére virradtunk fogtam a csomagjaimat és elmentem a kibérelt szállásomra. Ott azt mondták, hogy a másik utcában van egy kerékgyár, oda menjek el. Mivel famunkás vagyok és abból kevés van, biztos fölvesznek. Hát én megkerestem a gyárat, elmondtam, hogy kerékcsináló mesterember vagyok és azonnal munkába állítottak. Heti 3 fontot kaptam. A kosztért és a lakásért heti 1 fontot kellett fizetnem. Így tehát 2 fontot minden héten be tudtam tenni a bankba, mert se nem ittam, se nem cigarettáztam az utolsó krajcárig takarékoskodtam a pénzemmel. A család, akiknél laktam két fiatalemberből és két lányból állt. Reggelire rendszerint kávét vagy teát ittunk. Azután 1 tányér kása volt cukorral és tejjel leöntve és végül egy szelet hús. Ebédre általában leves volt és mindig valami hús. Vacsorára a délről maradt sült húsokat ettük meg. Teltek a hónapok, és egyik nap mikor hazamentem a munkahelyemről a család idősebbik fia egy újságot lebegtetett előttem. Elolvastam, és megtudtam, hogy Európában kitört a háború. Tehát holnaptól kezdve az összes idegen állampolgárnak jelentkeznie kellett a rendőrségen. Én húztam, halasztottam a dolgot, és elmúlt 3 hónap is, és még mindig nem jelentkeztem. Ekkor odajött hozzám két munkás és azt mondták, hogyha nem jelentkezem a rendőrségen, ők jelentenek fel. Ez hatott, és elmentem bejelentkezni. Bejegyezték az adataimat és megmondták, hogy most elmehetek haza, majd ha valami fontos dolog történik, értesítenek. De ha állást cserélek, ismét jelentkezni kell.

Ezután felmondtam a munkahelyemet és elmentem vidékre dolgozni. Egy teljes évet kihúztam ^{szussel} smussel és Lizmár nevű városokban, de bizony nem jelentkeztem. A háború hatására mindig kevesebb és kevesebb lett a munkaalkalom. Vidéken elfogyott a munkám. Fogtam magam és visszautaztam Sydneybe.

Rögtön ugyanarra a helyre mentem, ahol azelőtt laktam. Jelentkeztem a rendőrségen, hogy dolgozni voltam vidéken. Azt mondták, rendben van. Talán 1 hónap múlva, amikor hazamentem a munkából, kopogtatnak az ajtón. Egy rendőr keresett és azt mondta, hogy csomagoljak és menjek vele a rendőrségre. Összepakoltam, volt egy biciklím és arra fölraktam a nehezebb csomagjaimat. Egy láda szerszám pedig ott maradt a műhelyemben. Elmentem a rendőrrel az őrszobára. A folyosón már sokan várakoztak. Egyenként szólítottak be bennünket. Amikor rám került a sor, azt gondoltam, hogyha nem találnak nálam semmiféle kompromittáló iratot, akkor elmehetek haza. Bent megkérdezték tőlem a nevem, milyen nemzetiségű vagyok, honnan jöttem. A zsebeimből is kipakoltattak mindent. Ezek után a tiszt intett, hogy kimehetek. A folyosón álló rendőrtől megkérdeztem, hogy mivel énnám nem találtak semmiféle papírt és nem szóltak semmit, elmehetek-e? Arra azt válaszolja: "Te már internálva is vagy." Fogtuk a csomagjainkat és le sétáltunk vele a vasútállomásra. Kb. 200-an voltunk, 3-an magyarok. A vonat a liverpooli internálótáborba vitt bennünket, amely Sydneytől 20 km-re van. Ott már vártak bennünket.

Deszkalakásokban helyeztek el. Ahogy elrendezkedtem, érdeklődni kezdtem, hogy lehet-e idebenn dolgozni valamit. Azt mondták, hogy lehet, ha van szerszámom. Azt be is engedték hozni, így tehát írtam a legutolsó munkahelyemre, hogy intermáló táborban vagyok és szerszámaimat küldjék utánam. Egy pár nap múlva meg is érkezett a csomagom. Először esztergapadot készítettem. Mivel fa volt bőségesen kuglibabákat, kugligolyókat, sakkfigurákat esztergáltam. Hamarosan elterjedt a hírem a táborban, ahol akkor már 6000-en voltunk. A kosztról csak annyit mondhatok, hogy tűrhető volt. Reggeli: kávé volt kenyérrel. Ebédre minden nap volt hús. Kezdetben minden ember naponta 1 font húst kapott, ami fél kg-nak felelt meg. Vacsorára tejkonzervet, teát fogyasztottunk. Ahogy dolgozgattam, odajött hozzám két katona és megkérdezték, hogy mi a mesterségem. Megmondtam, hogy bognár vagyok. Beküldtek az irodára. A tiszt fölöttette angolul a kérdéseket. Ekkor már jól beszéltem angolul, tehát könnyen megértettem. " Mi a foglalkozása? " " Tud-e kereket vagy egyéb kocsimunkát csinálni? " "Természetesen, hisz ez a mesterségem." "Hát akkor holnap menj a szerszámaiddal a kapuhoz!" Onnan a katona kikisért a munkahelyemre. Rönkszállító kocsikat kellett összeszerelnem, és kocsikerekeket kellett csinálnom. A munkaidőm reggel 8-12-ig és délután 1-4-ig volt. Ráérttem gondolkodni, olvasgatni. Sok angol csillagászati könyvet is átolvastam.

Egyszer csak az jutott az eszembe, hogy kellene csinálni egy naprendszert. A szükséges adatokat a nálam levő magyar és angol csillagászati könyvekből olvastam. Miután hozzájutottam úgy a vas, mint a faanyaghoz, megkezdtem a naprendszermodell készítését. Először csináltam egy ládikát. A ládikába beállítottam két hajtókereket. Mondjuk az egyik kerék 10 cm átmérőjű volt, akkor a másik is 10 cm, de az már egy csőnek a végén volt, és mikor meghajtottam olyan varrógépszijszerű vékony szíjakkal, már meg volt a Föld hajtókereke és a meghajtott Föld csöve. Azután csináltam egy ugyancsak beleilleszkedő csövet, egy kisebbet. Kiszámítottam, hogy az a Venusnak a csöve lesz. Mennyivel fordul gyorsabban a Venus és ezt az áttételt úgy csináltam meg, hogy a hajtó kerék és a meghajtott kerék között az a különbség van éppen, ami a Föld és a Venus gyorsasága között. Gyorsabb lett a Venus. Kikísérleteztem, jól ment. Azután elkészítettem a Merkurnak a csövét. Minden egyes csőnek az alsó vége 25 mm-rel hosszabb volt. Arra rátettem a megfelelő hajtókereket és a főtengelyről áttételezve, azt is meghajtottam. Mindig kiesztergáltam a megfelelő kereket. Ha gyors volt, akkor a nagy kereket vettem kisebbre, ha gyorsítani akartam, akkor a kisebb kereket vettem még kisebbre. Így dolgoztam ki egymás után az összes bolygókat. Ehhez a vascsöveket be tudtam szerezni, mert a kovácsoknál voltak eldobott vascsövek. Amelyik beleilleszkedett, azt beletettem, amelyik nem, azt bereszeltem. Végül elkészült a naprendszernek a szerkezete.

Az utolsó két bolygó elkészítésénél már bajban voltam. Olyan nagy volt a különbség, és olyan lassan mentek az utolsók, hogy egyenes vonalon nem tudtam áttételezni. Akkor kitaláltam, hogy egész nagy keréket csinállok és ezt egy picivel hajtatom meg. A kicsiny kerék, ha a nagyot meghajtja, a nagy annyival lassabban megy, ahányszor nagyobb az átmérője. Addig próbálgattam, kísérleteztem, míg bejött a kívánt gyorsaság és elkészült az Uránus. Mikor ezeket elkészítettem, azután jöttek a karok. A karokra, vagyis a csöveknek a végére bilincskarokat helyeztem és ezeket összezsavarozva a megfelelő hosszúságú bolygóvezető karokat raktam föl egymás után. Itt azután az lett a baj, hogy az utolsók, mivel méretarányba raktam, olyan hosszúak lettek, hogy sehogy sem álltak meg a levegőben. Tehát a naprendszer fölötti pontra egy csövet fölhelyeztem. A cső föl volt pertlizve, a föl-pertlizésen felül 3 gyűrűt tettem, amelynek mindnek füle volt. A gyűrű fülébe behúztam egy vékony drótot és a hosszú karnak a végét úgy függesztettem föl vele, mint az ~~akárcs~~ esernyőnek a drótját. Ez már sikerült. Mikor mind a három bolygó, a Szatunus, Neptunus és Uránus föl volt függesztve, akkor jelentkeztem a helybeli kiállításra, amit a németek rendeztek. Bementem a táborparancsnokhoz és megmondtam, hogy a naprendszer fölállításához legalább 9 m átmérőjű sátor kell. Ő küldött is nekem 12 m átmérőjűt, amelynek a közepére behelyeztem a naprendszert.

Egy németnek pedig volt egy kis gőzgépje, befűtötte és lassú ütemben járatta. Ezzel a kis géppel hajtottam meg a Naprendszeremet. Nagy szenzáció volt! Bejött a táborparancsnok jó néhány sydneyi vendéggel. Odavezette hozzám őket és azt mondta nekik, hogy "nézzétek meg ezt az embert, mit produkál ez?" Mikor jól szemügyre vették, megkérdeztek, hogy hogyan tudtam ezt megcsinálni. "Észszel és számítással" - feleltem. A kiállítás befejezése után leszereltem. Kaptam egy német nyelvű diplomát, amely még ma is megvan. Ez már 1918-nak a vége felé volt, amikor az európai háború befejeződött. Elmúlt az 1918-as év, és elmúlt a háború, de mi csak maradtunk. Sokat kérdezősködtünk, hogy mikor mehetünk haza? Végül is nagy nehezen körülbelül 1919. júniusában, júliusában megjött a hír, hogy összeírnak bennünket, és szeptember 12-én kaptunk hajót, amelyen elindulhatunk, haza. Nagy volt az öröm a táborban. Összepakoltam a holmijaimat. Sok csomagom volt. A naprendszeren kívül még volt egy gyönyörű hajómodell, egy mázsa szerszám, több öltöny ruha és még sok egyéb. Könyveimet is szépen becsomagoltam. Dacára annak, hogy csak 25kg-ot lehetett szállítani, én elvittem 400 kg-ot. Mikor mindnyájan fölkészültünk, kivittek bennünket venattal a hajóállomásra. A hajónk 1919. szeptemberben 12-én délután indult el Melbourneból nyugat Ausztrália felé. Majd az indiai-óceánon folytattuk utunkat az Adeni-öböl felé. Ott bekanyarodtunk a Vörös-tengerbe. Ez olyan keskeny tenger, hogy mind a két oldalát látni lehet.

Egyik felől Szudán, a másik felől Arábia. Ahogy haladunk a Vörös tengeren, már messziről feltűnt a Sínai hegy, amelyen a biblia szerint Mózes a Tízparancsolatot csinálta. A hajónk a hegy lábánál kirakódott és leraktak bennünket. A hajónak vissza kellett menni, mi pedig bementünk Egyiptomban egy internálói táborba. Két poktócot és egy sátrat kapott három ember. Mikor lefeküdtünk nagyon puha volt a homok. Hanem reggelre iszonyú keményre összepréselődött a homok. Olyan érzés volt, mintha egész éjjel deszkán feleüdtünk volna, megfájdult minden porcikánk. Ez így ment 8-9 napig, akkor vérhas tört ki a táborban. Japán orvosok jöttek be és rögtön kiadták a fölösztelési parancsot. Itt el kell mondanom egy érdekes dolgot. Minden reggel nagyon furcsa ordításra ébredtem. A mohamedánok, úgy ahogy föl-ébredtek ááauááúá ordítással kelet felé fordultak és fejüket beleverték a homokba és megcsókolták a földet. Így fejezték ki tiszteletüket az istenük Alláh iránt, hogy fölébresztette őket. Ahogy megkaptuk az utasításokat fölcsomagoltuk, és kimentünk a vasutállomásra. A vonatunk az öntözött földeken haladt keresztül. Először a legtávolabbi területeket öntözik meg és úgy haladnak a Nilus partmenti területek felé. Alexandriába tartottunk és nagyon vártam azt a pillanatot, amikor a Niluson megyünk át. Egyszer csak este felé a vonatunk nagy dübörgéssel haladt. Kinéztem, hát egy vasállványon ment keresztül, az állvány alatt pedig kis patak csörgedezett. Ez megismétlődött 4-szer 5-ször. Akkor mentünk át a Nilus deltájának ágain.

És amikor a tulsó oldalra értünk, ott megint bevezényeltek bennünket egy internáló táborba. Tehát volt szerencsém végignézni a Szinai hegyről az öntözött területeket. Egyiptomban 2 termés van. Egyik a "téli", akkor a búzájuk érik. Májusban az aratás után kukoricát vetnek, káposztát, őszi növényeket ültetnek. Ez lesz a 2. termés. Azzal biztattak bennünket, hogy karácsonyra hazaérünk, de csak nem jött a hajó. Végül megkaptuk a "Cár" nevű hajót, és Alaxandriából indulva a Földközi és az Adriai-tengeren áthajózva karácsony este beérkeztünk Triesztbe, amelyből világkörüli utazásomra elindultam. Onnan vonattal Udinébe majd Tilachba érkeztünk. Ott vettek át bennünket a magyar hatóságok emberei. Fölültünk a vonatra, amely Bécsen és Győrön keresztül 1919. december 31-én éjjel 10-11 óra között Budapestre, a Keleti pályaudvarra szállított. Azt az érzést nem is tudom leírni, amit akkor éreztem. Nagy-nagy boldogság fogott el. Fogtam a csomagjaimat, elmentem egy szállodába. Megvacsoráztam és lefeküdtem. Másnap reggel, mikor felébredtem né szép ruháimba öltöztem és elmentem a cím nyomozóba. Kértem, hogy Péter bátyámnak a címét keressék ki. Két percen belül megkaptam. Krepesz Péter Erzsébetfalva Röltenberg út 42. Fölültem a villamosra és kimentem Erzsébetfalvára. Hát azt az örömet, ami akkor ott volt nem lehet elmondani. Össze-vissza ölelgettek. Később elővettem az ajándékokat. Az ángyomnak két aranygyűrűt hoztam. Az egyik opálköves, a másik gyémánt.

Péter bátyám egy arany óraláncot kapott. Ezenkívül hoztam kávét, teát és kakaót. Levelet írtam Perkátára, hogy melyik nap érkezem és várjanak kocsival a szolgálóházai állomáson, mert sok csomaggal érkezem. Ezekből bizony még ma is megvan néhány darab. Rajtuk van angolul a felirat, hogy ezek Ausztráliából jöttek. Perkátán aztán megnősültem. Elvettem egy varrónőt, a lakodalom szeptemberben volt. Sajnos nem sokáig lehetünk együtt, mert meghült és 1920 november 28-án eltemették. Ezután egy városi lányt vettem el. Nem értett a falusi munkához, sok volt köztünk a veszekedés. Egy kislányom született tőle, 18 éves korában meghalt. Született két iker is, ők is meghaltak. 19 évi házasság után váltam el tőle. A harmadik feleségemmel sem volt szerencsém. Ő meg megcsalt. Most 4. feleségemmel élek itt Szőcsényben teljes béke-
kességben.

Azzal fejezném be az életrajzomat, hogy a naprendszerem a verandán van felállítva és már el van adva a Művelődésügyi Minisztériumnak.

